

Sahabat

NR 2 2000

INDONESIENS VÄNNER

ISSN 1400-6294

SIS

Svensk-Indonesiska Sällskapet
Box 19048

104 32 Stockholm

E-mail: Styrelsen@svensk-
indonesiska.se

<http://www.users.wineasy.se/sis>

Postgiro 433 97 34 - 8

Utgivare

Svensk-Indonesiska Sällskapet

Redaktör

Annette Jansson

Nimrodsgatan 3A

115 42 Stockholm

08 664 76 48

fax 08 664 76 48

annette.sahabat@swipnet.se

Ordförande

Elisabeth Stenqvist

08-81 34 11

el.stenqvist@telia.com

Medlemsärenden

Gerard Samson

08-82 89 84

gerard.d.samson@mailbox.swipnet.se

Medarbetare i detta nummer

Rita Kobandaha

Tess Beek

Stellan Bojerud

Aarina (Nana) Hutagalung

Grafisk form och layout

Peter Gest

gest@your-house.com

Tryck

Ekonomi Print

momsbefriad

3 Ledare

4 Mitt Bali

9 Diaträff

10 Mat sidos

13 Kalendarium

15 Järnvägen på Sulawesi

Stockholm i september 2000

Från Ordförandefronten

Det är säkert fler än en SIS-medlem som har saknat SIS arrangemang, SIS-info och tidningen SAHABAT, under sommarmånaderna som gått. Tyvärr visade det sig att minst två traditionella sommarprogrampunkter ej gick att genomföra i sommar: SIS medverkan i Asienfestivalen, eftersom den inte anordnades i år och SIS sedvanliga försommarpicnic, på grund av det dåliga vädret. En städkväll på Norrmalm till förmån för Wiloso Projo projektet blev inställd, 3 medlemmar och 3 styrelsemedlemmar var villiga/hade möjlighet att ställa upp, deltagarantal på minst 10 personer krävs för att på 2 timmar genomföra uppdraget och därigenom tjäna 2 000:-. Förfrågningar från både Norrmalms och Östermalms Föreningsråd inför höstens städkväll har nu lämnats därhän.

Hösten har nu gjort sitt intåg och i augusti har du fått ett utskick med inbjudan till gemensamt besök på Vasamuseet, turistattraktion Nr 1 i Stockholm, som tål att besökas fler än en gång; information om SIS kurs i Bahasa Indonesia för nybörjare under Tess Beek Emanuelssons ledning; en "blänkare" om Pasar Malam med inbjudan att hjälpa till genom att sälja mat m.m.; en utförlig rapport om Wiloso Projo projektet av Daniel och information om en måleriutställning "Indonesia Tiga" på Indonesiska Ambassaden.

För sjätte gången arrangerar SIS nu Pasar Malam, lördag den 14 oktober. Ett evenemang som alla ser framemot, men som kräver sin arbetsinsats. Frånsett de olika försäljningsstånden, som i stort sett sköter sig själva, förstås, finns det fler arbetsuppgifter än styrelsemedlemmar, som t.ex. försäljning av kaffe/té/läsk och öl, lottförsäljning, assistans vid

fiskdammen, o.s.v. Om någon styrelsemedlem därför kommer att be dig hjälpa till den dagen tack då inte Nej! Det är ett utmärkt tillfälle att närmare lära känna andra SIS-medlemmar. (Du behöver givetvis inte vänta på att bli tillfrågad. Om Du vill vara en aktiv SIS-medlem, ring någon i styrelsen genast och erbjud Din hjälp!)

Sedan den 1 januari 2000 har det blivit mycket svårare att få lokaler till våra träffar. Politiska beslut har lett till att Idrottsförvaltningen Stockholm som förmedlade lokalerna har sagt upp kontraktet med flera lokaler, som t.ex. den omtyckta Drakenbergssalen. Dessutom har tidigare system där föreningar fått hyresbidrag slopats och hyreskostnaderna har därmed blivit mycket högre än tidigare. Genom medlemskap i både Norrmalms och Östermalms Föreningsråd (250:- resp förening och år) får SIS 50% hyresrabatt. Därför kommer vi att utnyttja först och främst dessa föreningars lokaler, dvs Brygghuset och Fältöversten.

På grund av ovannämnda lokalproblem har styrelsen varit tvungen att flytta datumet för den tidigare aviserade Luciafesten till söndag 17 december. Program och inbjudan kommer senare, men anteckna detta datum redan nu i almanackan!

Så vill jag på detta sätt önska alla SIS-medlemmar en bra höst med en förhoppning om att vi kommer att träffas på något av våra SIS-arrangemang!

Väl mött!
För SIS-styrelsen,

Elisabeth Stenqvist

Mitt Bali, en gammal dröm

Det var, tror jag, slutet på året 1973 när en av mina svensk - holländska vänner skulle fara till Bali. Hon och hennes pojkvän sedan 5 år hade nyligen gjort slut och Bali skulle, hoppades hon, råda bot på hennes brustna hjärta. Det blev en lång vistelse, och vi andra hörde knappt någonting från henne, förutom ett färgglatt vykort med ett skimmer av något magiskt över sig. Efter drygt ett halvt år kom hon så tillbaka och visst verkade hon botad till både kropp och själ. Med en drömsk blick berättade hon om denna lilla Gudarnas ö som hon blivit så betagen, så förälskad i. Vi såg bilder på "hennes" balinesiska familj hon bott hos (någonstans i trakten av Ubud), lyssnade till ett par musik-kassetter med de hypnotiska tonerna och jag fick en fantastiskt vacker sarong, vilken senare har följt mig på alla mina resor i 20 år framöver.

Det var då min Balidröm började växa och jag kände starkt att också jag måste dit någon gång, snart! Det var bara att på den tiden var jag fortfarande "en fattig student" och en flygresor till Indonesien var helt utom räckhåll. Det skulle dröja mycket länge innan min dröm kunde förverkligas

År 1977 reste jag i stället till Indien för första gången. Jag minns att biljetten (Kuwait Airways från London) var mer än hälften så billig som den till Bali. Mitt stora intresse för YOGA och meditation drog mig naturligtvis också dit. Det blev ett par längre - några månaders - resor till, i slutet av 70-talet och början på 80-talet. Samtliga lika fascinerande och omtumlande. "India blows your mind" kändes inte längre som enbart ett flummigt uttryck från det tidigare hippiedecenniet. Och på den tiden kunde man

också resa oerhört billigt inom Indien. Tom. en och annan amöbadysenteri ingick garanterat i priset

Men det var det värt!

Som sagt var det alltså annat som kom emellan, måhända som en slags förberedelse jag behövde gå igenom innan det blev dags för Bali. Banden med det gamla moderlandet i väster känns fortfarande starkt på Bali, främst med tanke på den hinduistiska religionsutövningen, även om denna under många århundraden blandats med animistiska inslag, fått sin egen speciella prägel och blivit till en egen variant, mycket förenklat uttryckt.

I början på 90-talet, efter många resor, hamnade jag och min man Stanley för första gången i Sydostasien, närmare bestämt på de malaysiska öarna Penag och Langkawi. Naturupplevelserna där och säkert även närheten till den indonesiska övärlden väckte på nytt den nu slumrande Balidrömmen i mitt hjärta. Jag måste ju dit-nu, när möjligheten antligen fanns. Naturligtvis var jag ganska medveten om att detta "nu" ju var drygt 20 år senare i tiden

Med den enorma ökningen av antalet resor till Asien samt med all världens charterturism till bl.a. just Bali(vilken nådde sin topp på 80-talet) skulle det aldrig bli möjligt att kunna uppleva det min vän Dani gjort, 2 decennier tillbaka i tiden. Ändå, jag måste dit. Vi började planera, Stanley och jag, läsa böcker om Indonesien och Bali(själv läste jag också flera av Erik Lundquists böcker i följd), bläddra igenom till-

gängliga guideböcker, och skaffade oss ett par sådana också.

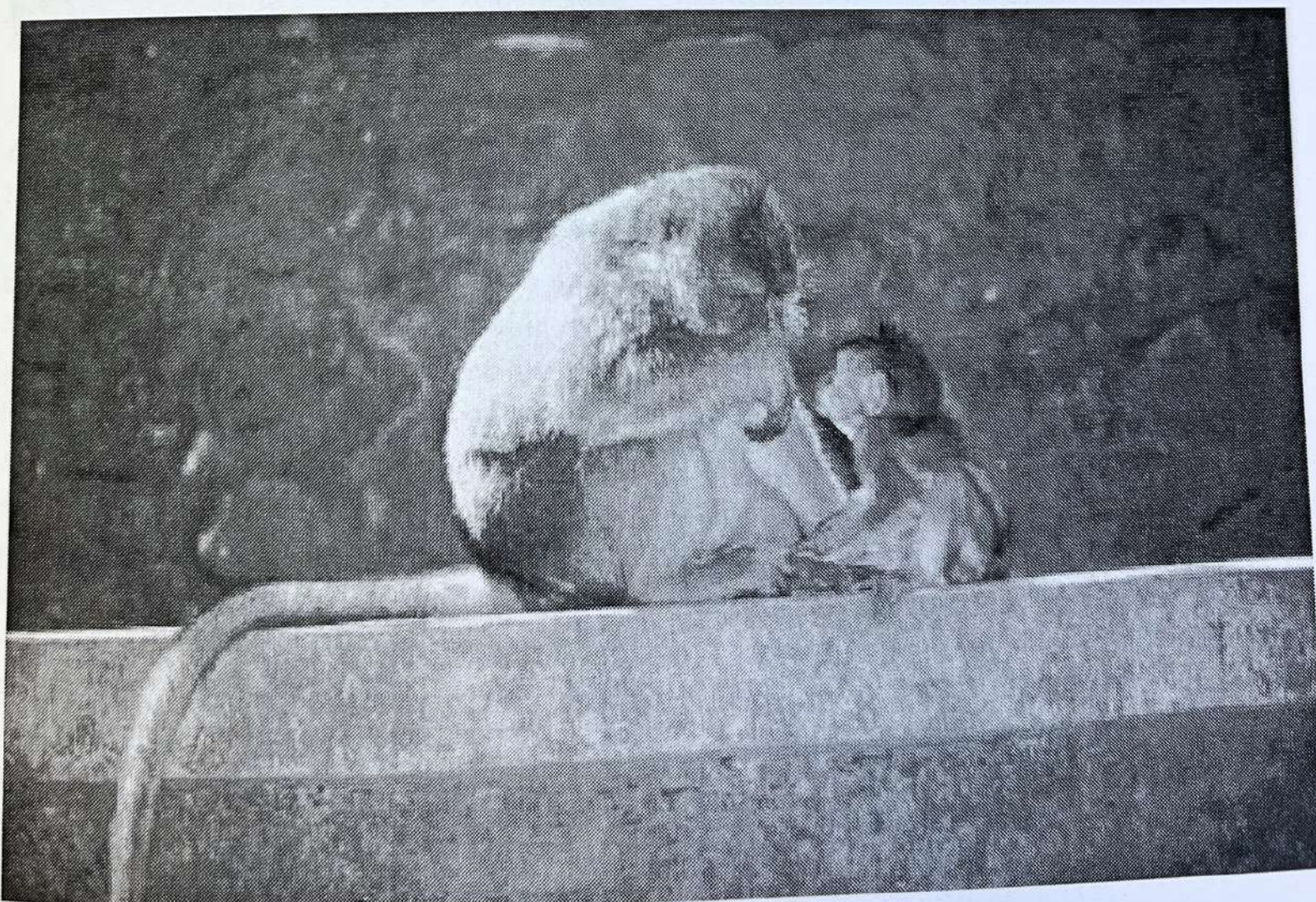
Och på försommaren 1994 bar det av. Äntligen, efter alla dessa år. Först en lång flygresor med Garuda, via Amsterdam och mellanlandning i Medan på Sumatra, och så till slut framme i Denpasar, ca 16 timmar senare.

Eftermiddagssolen sken starkt, dofterna från mängder av exotiska växter blandade med lukten av kretek (de indonesiska kryddnejlikscigaretterna) kom emot oss i heta, intensiva vågor. Samtidigt hördes tonerna av en gamelanorkester, de festklädda balinesiska musikerna välkomnade oss "orang bule" (bleknosar) redan före pass- och tullkontrollen. "Selamat datang ke Bali!" Trötta, bländade av ekvatorsolen och inte så lite omtumlade beslöt vi oss för att, ihop med ett par andra blek-

ansikten, ta en taxi till Sanur, turistorten bara några km från flygplatsen.

Vi hade redan last och hört en hel del hemskheter om intilliggande Kuta, förr en liten fiskeby sydväst om Denpasar och tillhåll för en del övervintrande hippies från väst, numera ett slags Sydöstasiens Mallorca, australiensarnas och chartereuropeernas paradys. Så vi tog in på ett mindre budgethotell i utkanten av Sanur, med mängder av växter och vackra blommor på den övre terrassen och en typiskt balinesisk inredning (inkl. bambu/rottingmöbler samt ett öppet badrum) - bara för att vila upp oss några dagar innan vi skulle bestämma en senare destination.

Det blev mycket riktigt en KORT vistelse på den balinesiska sydkusten. Och detta inte enbart p.g.a. dessa dussintals "ajam jago" (strids-

tuppar) som, placerade lite överallt i sina burar, började sin högljudda konsert långt före gryningen. Nej, vi flydde hals över huvud från Sanur efter bara ett par dagar. Alla dessa gatuförsäljare (av klockor, solglasögon, hattar, souvenirer, m.m.), självutnämnda guider/chaufförer i sina otaliga "bemos" (minibussar), massörer av båda könen (för att nämna några!), vilka hela tiden och ivrigt ville erbjuda alla tänkbara tjänster. överallt! På gatorna som på stranden, morgon som kväll; "Hello boss! You want to buy?" "What~s your plans for today?" "Transport? No, maybe tomorrow?" "Massage, sir/madam?" "Looking for room?" "Wanna go sailing/diving?" Etc., etc.

Uff! eller "Waduh! Enough is enough!

Detta var så långt man kunde komma från "paradis" och mycket frustrerande därtill. I all hast förhandlade vi så med några bemochaufförer längs huvudgatan och tog de två (det är alltid chauffören och en kompis) som, efter en stunds ihärdigt prutande, erbjöd det lägsta priset. Vi skulle upp till Candidasa på den östra kusten, snarast möjligt. I vår resehandbok "Lonely Planet" hade vi kvällen innan läst om att denna ort skulle vara ett mindre och betydligt lugnare ställe vid havet, ca. 1,5 mil från Karangasems provinshuvudstad Amlapura.

Efter drygt 3 svettiga timmars zickzackande (ett avstånd på bara 60 km) i den enormt intensiva trafiken över hela södra delen av ön och genom många olika mindre byar och vägar, kom vi äntligen fram, badandes i svett och törstiga men väldigt förväntansfulla. Under sista delen av vår färd blev landskapet så otroligt hisnande grönt - risfält, palmdungar, blommande buskar och träd - ja, nästan överkligt vackert, som en tavla.

Vi tog de första 3 dagarna in på "Idas Homestay" som låg i mitten av byn, och som bestod av ett tiotal balinesiska hyddor, byggda av bambu och kokosvirke, vackert utspridda på en strandangränsande tomt, bevuxen med höga kokospalmer. Just dessa ståtliga träd bidrog till den speciella stämningen, samtidigt som de kastade en behaglig efterlängtnad skugga. Vi valde ett hus och hann knappt att betala våra chaufförer förrän dessa blev haffade av den lokala polisen. Deras bemo visade sig sakna det erforderliga tillståndet för att kunna köras utanför den sydliga zonen. Sånt visste vi ingenting om innan och där fanns en förklaring till det billiga priset, samt till varför vi blev körda på alla möjliga och omöjliga omvägar. Vi tyckte synd om killarna, men kunde ej göra något. Sorry, guys!

Candidasa ("candi" betyder hindutempel och "dåsa" kommer möjligen från "dasa" eller det balinesiska "dusun" - by) kändes med en gång som balsam för själen, efter tiden i den hektiska (och betydligt dyrare) turistzonen i söder. Strax, efter att ha packat upp lite, gick vi ut ett tiotal meter mot det brusande havet och kände oss äntligen tillfreds,hemma.

Det var en familj från trakten - Ketut, hennes man Wayan och deras 3 tonårsbarn - som sedan 12 år tillbaka skötte Idas Homestay. Dess ägare, Bu Ida, vistades långa perioder i USA hos sin dotter; tillbaka på Bali var hon ofta i huvudstaden Denpasar i affärer. Detta och mycket annat om byn och folk vi mötte dagligen, fick jag snart veta från Ketut. Hon var en energisk kvinna i 35-årsåldern, liten och rund, med stort smittande leende. och hon var även en duktig massös med gudabenådade händer. Den balinesiska massagen visade sig bota stelheten i kroppen, jetlag, tillföra energi och rensa sinna. Under mina många massagebehandlingar blev Ketut och jag goda vänner. Hennes engelska var mycket knapp, men på något sätt kunde vi snart kommunicera med varann. Där fanns både värme och hjärta och säkert även mycket av det innersta - "Spirit of Bali" jag hade hört min vän tala så varmt om, 20 år tidigare. En déjà-vu-känsla nästan

Efter ett par dagar flyttade vi till det intilliggande "Kelapa Mas Homestay" (Gyllene kokosnöten). I deras trädgård fanns, tack och lov, inga galande tuppar (dessa fåglar som det tar några veckor att vänja sig vid!). Det var en liknande tvåplanshydda med utsikt direkt över havet och den lilla strandremsan precis utanför. Uppifrån vår lilla "terrass", där vi ofta satt i morgonsvalkan och åt vår frukost, kunde vi betrakta kvinnorna som på sina huvuden graciöst bar den tidiga

fiskfångsten från de nyss hemvända praus(balinesiska båtar) vilka liknade färgglada jätteinsekter.

Nattetid kunde jag ibland själv sitta länge däruppe och lyssna på hur vågorna slog mot stranden. Ibland var de höga och dånade mäktigt i mörkret mot betongvallen framför korallrevets början. Eller så kunde jag bara ligga tyst under myggnätet och sakta glida in i sömnen till ljudet av det sköna vaggande bruset, blandat med läten från otaliga "cecak" (väggklättrande ödlor). På dagen rådde det ett befriande lugn, mitt i alla högljudda vardagssysslor. Man hade en känsla att allt smälte samman till en harmonisk helhet där omgivningen kändes mycket verklig och äkta.

Vi förstod dock ganska snart varför just denna kuststräcka förblev nästan förskonad från den riktiga turistinvasion som drabbat södern. Avsaknaden av en "riktig" strand! Detta var en paradox, det svidande priset för all skoningslös korallrevsexploatering under 80-talet, då korallstenen på ett urskillningslöst sätt började användas som byggnadsmaterial. Det skulle byggas för fullt med förhoppning om den turistvåg som uteblev när havet krävde byn på nästan all befintlig strand. Alla senare ihärdiga försök att med hjälp av omfattande höga betongvallar och bryggor stoppa havets framfart till trots!

HAVET, som enligt Balinesernas tro, utgör de onda makternas och demonernas säte, bestraffade så de giriga invånarna. Den väntade turistströmmen kom aldrig och Candidasa förblev en kortare anhalt för ett mindre antal passerande backpackers och nyfikna resenärer, vilka liksom vi inte brydde sig varken om fina stränder eller ett hektiskt nattliv. Det vi nu bevittnade var naturligtvis snudd på

en ekologisk katastrof, men "tack vare" just detta förblev orten i stort sett sig själv. Alltså en by vid havet med det gamla templet vid huvudvägen. Där det var nära till allt - så även till alla de människor som bodde och/eller arbetade där. Förutom Ketut med familj och de ca. 20 stycken som jobbade på "Idas" och "Kelapa Mas" (inklusive den gamle lille mannen från berget som med sin skära brukade klippa gräset om morgnarna) var det främst båtkillarna vi träffade dagligen, på den smala strandremsan strax utanför huset. Dessa unga, smala pojkar med starka bruna kroppar ganska tuffa men oftast vänliga till sättet - fick vi snart fin kontakt med. De försökte förtjäna sitt och familjens dagliga bröd på att ta de i deras ögon så mycket rikare (och alltför få!) västerlänningarna ut på havet - för att fiska, dyka och snorkla i närheten, eller att ta dem på en färd till den berömda "White Sand Beach", ca. 45 min. båtfärd från Candidasa.

På andra sidan vägen, nästan mittemot Idas, fann vi också vårt favoritmatställe, "Warung Srijati", ett av de få äkta balinesiska matställena hittills. Där huserade Ibu Nyoman Lipat, en medelålders änka med sina medhjälpare: kokerskan Wayan Sudari och servitrisen Wayan Wati. Alla var kvinnor på denna warung, den gamla vithåriga mormor ej att förglömma, utom Putu Adi, den då 11-årige sonen i huset; han som alltid sågs vid havet och båtarna, utom de få timmar han var i skolan. På "Srijati" serverades det dagligen nylagade välsmakande balinesiska specialiteter - rätter som Balinese kari tahu/tempe (båda sojabönsprodukter), lawar, ikan pepes (av dagens fiskfångst), m.m. Enkla, goda rätter och till verkligt låga priser.

Efter några upprepade besök började vi betraktas som inte enbart "tamu" (gäst) men också som "tema~V" (vänner). De välkomnade oss dagligen med glada leenden och ofta blev vi bjudna på små, söta bananer eller andra för oss

tidigare okända godbitar (gjorda bl.a. på rismjöl, sötpotatis och kokos samt inrullade i bananblad) efter maten. Och fastän de här kvinnorna inte heller kunde många engelska ord, så var de alltid glada för att prata med oss, nyfikna på vilka vi var och varifrån vi kom. Detta balinesiska direkta sätt (även om det kunde tyckas lite väl frågvist ur svensk synvinkel!) fick oss faktiskt att känna oss välkomna på ett naturligt, direkt sätt. Trots uppenbara språkproblem på båda sidor kände vi oss verkligen inte som främlingar.

Det var under dessa 5 veckor i Candidasa som vi bestämde oss för att återvända dit och till några andra ställen som vi hann med att besöka under denna första vistelse på ön. Och själv lovade jag mig att jag innan nästa besök blev av skulle börja lära mig Bahasa Indonesia. Det var jag helt klar över att jag bara måste. Samtidigt som vi också på något sätt ville försöka återgälda denna värme och gästfrihet som så många vi mötte där delat med sig av. Språket skulle säkert hjälpa till, men kunde vi göra något mera?

Och hur blev det sen? Ja, fortsättningen följde: Jag började läsa indonesiska (först i ganska blygsam skal på ABF för att sedan ta steget till distansstudier vid Lunds Universitet) och vi fick även ett fadderbarn genom SOS-barnbyar på deras barnby nära Tabanan på centrala Bali. Det blev naturligtvis även ytterligare resor dit inklusive en längre vistelse på Sumatra 1996. Men allt detta är ju en annan historia som jag kanske berättar vid annat tillfälle.

Och min dröm, min gamla Balidröm ?? Den besannades, trots allt. Till en stor del tack vare just människorna där på Bali. Det kan jag försäkra, då jag nu med ett längtansfullt leende minns den allra första vistelsen där och berättar för er min dröm om Bali

Tess Beek

Diaträff

En strålande försommardag samlades drygt 20 SIS-medlemmar och gäster för att förflytta sina sinnen till tropiska nejder, om än bara för en liten stund. Vi förevisades bilder och fick ta del av erfarenheter från Bali, Sulawesi och Jawa. Olof Hemmingsson visade bilder och berättade om Sulawesi och Anita Landberg-Lindgren berättade om sin barndom på en javanesisk teplantage och visades bilder från sitt återbesök som hon gjort på äldre dagar. Daniel Lindberg har vid flera resor besökt barnhemmet Wiloso Projo och lät hälsa att barnhemmet gläds över SIS stöd.

Slutligen visade Elisabeth Stenqvist hur vackert det är på våra egna breddgrader, närmare bestämt på Fårö och Gotland. Lasmi och Linda lagade mihun goreng och assisterades av Dewi Eriksson. En mycket lyckad dag som vi hoppas skall upprepas när många nya och gamla indonesienresenärer kommer hem igen.

Rita Kobandaha

Bakso

(Indonesisk köttbullsoppa)

Krossa vitlök, rödlök, salt och vitpeppar i en mortel. Blanda ner kryddblandningen tillsammans med äggen och tapiokamjöl i köttfärsen. Bearbeta massan med fingrarna, tillsätt en kopp vatten och fortsätt bearbetningen tills köttfärsen känns mjuk och smidig.

Koka upp vatten i en kastrull och börja rulla små köttbullar. Sänk ner köttbullarna i det kokande vattnet och lyft ur dem när de flyter upp till ytan. Nu är köttbullarna färdiga.

Soppa

1 liter hönsbuljong
7 klyftor vitlök
1 st rödlök
salt
vitpeppar

Köttbullar

1kg finmalen köttfärs
2st ägg
300gr tapiocamjöl
8 klyftor vitlök
1st rödlök
1tsk vitpeppar
2tsk salt

Stek den hackade vit- och rödlöken och tillsätt salt och peppar. Rör ner kryddblandningen i en liter hönsbuljong och tillsätt en kopp vatten. Koka upp och lägg ner köttbullarna i den kokande soppan. Låt köttbullarna sjuda en stund innan det är dags att servera Bakso.

Bakso serveras tillsammans med nudlar och kryddas med chilisås, söt eller salt soja, kinesisk gräslök och tomatketchup. Mao, blanda och smaksätt tills Du hittar Din egen favorit Bakso.

Aarina (Nana) Hutagalung

Svensk-Indonesiska Sällskapet

inbjuder till

PASAR MALAM

(Indonesisk marknad)

lördag den 14 oktober 2000

kl 13.00 – 16.00

**Brygghuset, Hamburgersalen
Norrtullsgatan 12, T-bana Odenplan**

**Indonesiska specialiteter
försäljning lotterier
underhållning fiskdamm**

Loppmarknad

till förmån för SIS- barnhemsprojekt

(prylar till loppmarknaden emottas från kl 10.30)

entré: vuxna 20:-;

barn under 12 år gratis

**VARMT VÄLKOMNA!
SELAMAT DATANG!**

Vulkanisk miljöanatomi

I flera år har SIS-styrelsen försökt att få docent Sven Laufeld till Stockholm för att dela med sig av sina kunskaper om Indonesiens vulkaner. Hösten 1999 fick denna föreläsning ställas in på grund av sjukdom. Vi är därför mycket glada att i höst kunna bjuda in alla SIS medlemmar och deras vänner till ett intressant föredrag om vilket lämnas följande varudeklaration: *Inget annat område på jorden har fler aktiva vulkaner än Indonesien-världens av naturen mest välut-*

rustade geologiska laboratorium. Vulkanerna förenar himmel och helvete, de är fönster mot jordens inre eld. Vid vulkanutbrotten kan man ta reda på vad som försiggår i Papandayans underjordiska smedja. Vandringen bland Indonesiens vulkaner i vila och arbete skall förklara varför vulkaner finns; när, var och hur de har utbrott och hur de påverkar den globala miljön mycket mer än människan.

Ett föredrag om Indonesiens vulkaner

av

Docent SVEN LAUFELD

Natural Hazards Group och Vulcanus Tankesmedja

Brekille, Munka Ljungby

Datum tisdag den 14 november 2000

Tid kl 19.00 samling då kaffe/te serveras kl 19.15 – 21.00 föredrag med diavisning

Plats Fältöversten, Valhallavägen 148 ½ tr. ned

ⓉKarlplan, uppg. Valhallavägen,

bussarna 4 och 1 hållplats Värtavägen

Pris Sis-medlemmar 40:-; gäster 60:-

Anmälan senast fredag 10 november

Elisabeth Stenqvist , Vivstavarvsvägen 223, 122 64 ENSKEDE

E-mail el.stenqvist@telia.com _ eller Gerard Samson tel 08-82 89 84

Varmt välkomna! Selamat Datang!

Kalendarium

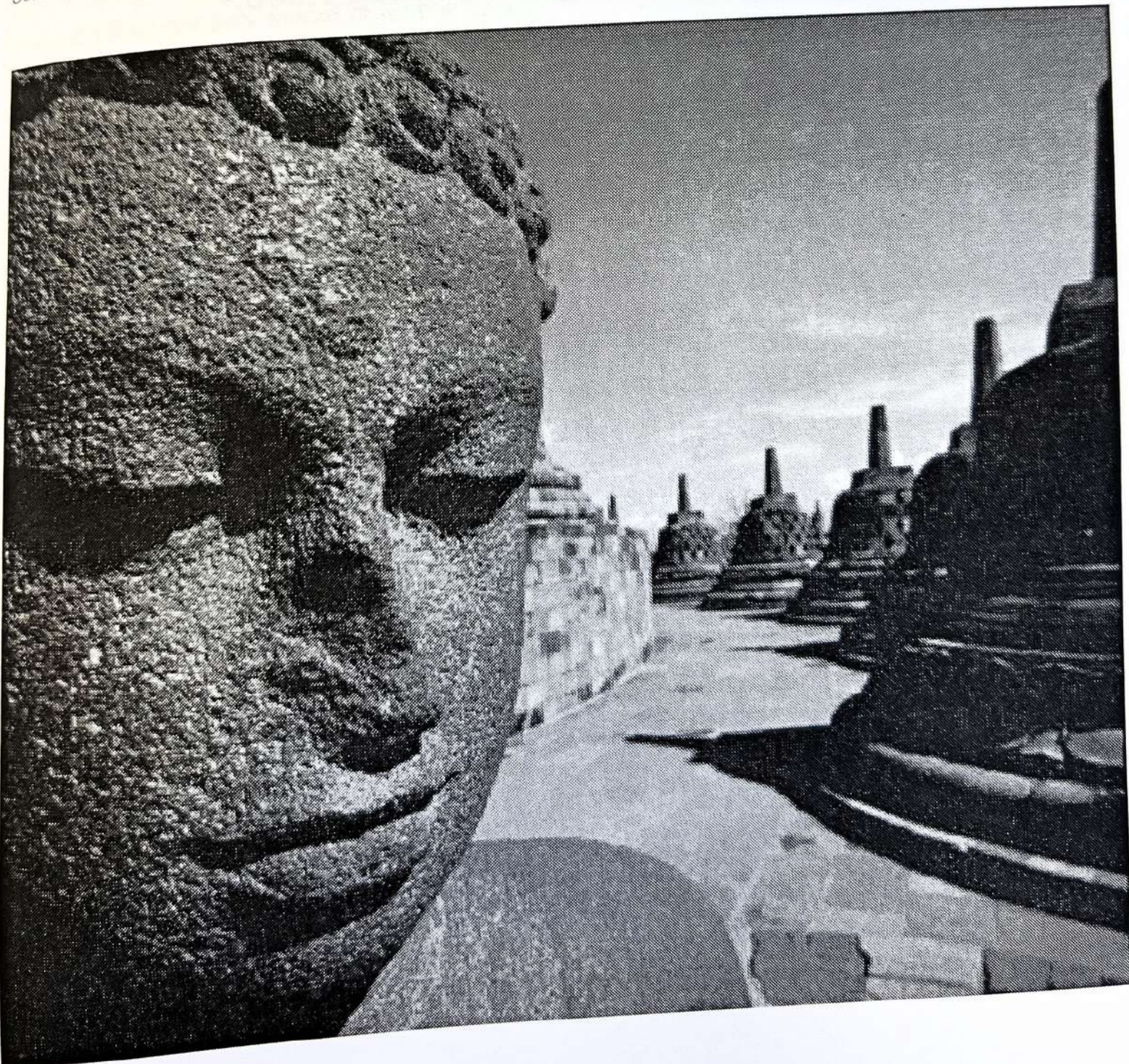
OBS! Flera datum har ändrats sedan förra kalendarium kom ut!

Torsdag 21 september: Kursstart Bahasa Indonesia för nybörjare

Lördag 14 oktober: Pasar Malam

Tisdag 14 november: Föredrag: Vulkanisk miljöanatomi

Söndag 17 december: Lucia och Julfest

SWAVINGS-MASSAGE

I samarbete med läkare masserar vi cirkulationsrubbningar (domningar i armar, ben och trötthet), reumatism, migrän, ischias, ryggvärk, axel/nack/sömnbesvär, fetma, muskel-avslappning lymfdränering etc

VI UTBILDAR NYA MASSÖRER

Videofilm för egen inläring ~~1.000:-~~
Nu 525:-

**Folkpensionärer, studenter, vård-
och landstingsanställda, artister,
dansare, lärare, arbetslösa och
SIS medlemmar
endast 1x 300:-
10 x 2.500:-**

VALHALLAVÄGEN 147 n.b. Stockholm

Tel 08-664 54 15, (08-767 86 14)

Täby, Brinkvägen 16, 08-768 82 33

öppet även lördag o söndag

Något om och kring Järnvägen på Sulawesi

Den som besöker Ujung Pandang på Sulawesi kan få höra att den stora gatan Jalan Veteran en gång på tiden hette Jalan SS. Med sistnämnda förkortning avses inte den beryktade nazi-organisationen, utan *Staatsspoorwegen*, det vill säga Statens Järnvägar. Fritt översatt blir det alltså Järnvägs-gatan. Nämnas kan här att på holländska betyder *spoorweg* järnväg medan spårväg heter *tramweg*. De flesta känner emellertid knappast till att det över huvud taget har funnits en järnväg på Sulawesi.

Järnvägen på Sulawesi byggdes på den tid Indonesien ännu hette Nederländska Indien, Sulawesi hette Celebes och Ujung Pandang var staden Makassar. Det fanns bara en linje med sträckningen Pasarbuntung - Takalar och en spårlängd om sammanlagt 47 km. Spårvidden var 1067 mm, vilket i Sverige kallas smalspår men i Indonesien betraktades som normalspår. Europeiskt normalspår med 1435 mm spårvidd kallades där bredspår.

Trafiken började 1922 och bedrevs med sammanlagt sju ånglok. Dessa ingick i en serie om ursprungligen 24 lok och var tillverkade 1894 av Société pour l'Exploitation des Etablissements John Cockerill, Seraing-Liège, Belgien. Köpare var nederländska *Departement van Kolonien* som skulle använda dem som arbetslok för ett storstilat bevattningsprojekt i Solo-flodens dalgång. För ändamålet bildades Solo-Vallei Werken (SV). Redan 1898 upphörde till största delen detta arbete sedan det visade sig att projektet fullt utbyggt skulle kräva mer vatten än vad som fanns i floden. Mellan åren

1901 och 1908 överlämnades därför loken succesivt till statsjärnvägarna, där de erhöll SS nummer 501-524. Två såldes till ångspårvägen *Pasoeroean Stoomtram Maatschappij* (PsSM), varför det då loken 1912 omnummerades ytterligare en gång fanns kvar 22 st. Dessa erhöll då SS nummer 24-45. De lok som kom att användas på Celebes var SS nr 24, 27, 31, 33, 36, 43 och 44.

Loken som senare blev nr SS 24, 27, 33, 36 och 44 överfördes 1904 till byggandet av linjerna Padalarang-Karawang och Rangkasbitung-Labuhan på Java. Sedan byggnadsarbetena avslutats 1906 konserverades dessa lok och "lades i malpåse". Nummer SS 43 överfördes 1912 till ett byggnadsprojekt på Borneo. Nr SS 31 blev kvar i rangertjänst på Java. År 1921 aktiverades och överfördes så tre av loken till Celebes och dessa var nr 27, 31 och 43, vilka först användes som byggnadslok och därefter för trafik-tjänst. Härpå följde 1922 resterande fyra nr 24, 33, 36 och 44 för trafik-tjänst. Samtidigt överfördes äldre vagnmateriel.

Staatstramweg op Celebes blev ingen framgång och redan 1930 lades järnvägen ner, sannolikt som en följd av att världsdepressionens verkningar blev kännbara. Spår, lok och vagnar blev kvar i Makassar (Ujung Pandang). I det då rådande ekonomiska läget var det inte lönsamt att frakta materielen till Java. Exakt vad som hände med materielen är inte känt, men under den japanska ockupationen beslagtogs mycken järnvägsmateriel och skickades som skrot till Japan såsom råvara för krigsindustrin.

B

FÖRENINGSBREV

Returadress

Svenskindonesiska sällskapet
Box 19 048
104 32 Stockholm

Några av systerloken, som använts på Sumatra, överlevde dock kriget. Nio av dem höll ut så länge att de vid Indonesiens självständighet 1949 inregistrerades vid det statliga järnvägsbolaget *Djawatan Kereta Api* (DKA). Loken vägde 17,1 ton och hade en högsta hastighet av 30 km/tim. Med denna svindlande maximalfart, är det lätt att föreställa sig att järnvägen på Celebes knappast kunde ha förutsättningar för någon större konkurrenskraft.

Sammanlagt har det i Indonesien funnits 1763 ånglok för reguljära linjer, vartill kommer mer än 600 industrilok vid olika gruvor, plantager och andra anläggningar. De flesta ångloken tillverkades under åren mellan 1865 och 1930. Året 1931 tillverkades endast tolv lok för tre privata banor och sedan dröjde det fram till 1939, då ett (1) lok tillkom. Under den japanska ockupationen 1942-45 tillfördes två (2) lok sistnämnda år. Det självständiga Indonesien anskaffade under åren 1951-1967 ytterligare 127 ånglok, sedan började dieseldriften så långsamt att ta över. Genom bl a rik tillgång på högvärdigt kol - det bästa kom från Kutai på Borneo - kom ångepoken att vara jämförelsevis länge i Indonesien och ännu i mitten av 1970-talet var ångtåg vanliga inslag i landskapsbilden.

Deadline

"deadline" för att lämna material till nästa nummer av Sahabat är Söndagen 19 Nov.

Av visst intresse kan vara uppgifter om varifrån ångloken i Indonesien anskaffades och per nation blir listan i rangordning följande: Tyskland 1054 st, Nederländerna 281 st, Storbritannien 85 st, Schweiz 49 st, Belgien 24 st, USA 20 st, Japan 17 st och Indonesien blott 5 st. Det tyska företaget Orenstein & Koppel hade dock i Surabaya en omfattande produktion av smalspåriga industrilok.

Att endast fem ånglok för linjedrift byggts i Indonesien - på licens av Arthur Koppel i Berlin - skulle kanske kunna tydas som att indonesierna hade dålig kompetens att handskas med sådan materiel. Ingenting kan vara mer felaktigt, utan i Indonesien vårdades ångloken omsorgsfullt och underkastades de mest tekniskt krävande reparationer. Som bevis på detta kan nämnas de tolv loken av typ B 50, vilka återstod efter kriget och inregistrerades vid DKA. Dessa lok var tillverkade av Sharp, Stewart & Co år 1880 och etthundra år senare var samtliga i kördugligt skick, varav fyra i regelbunden tjänst i Maidun. Onekligen en imponerande teknisk prestation både av dem som byggt så hållbara lok som dem som under hundra år kunnat hålla dem igång.

Stellan Bojerud